

'השבת השחורה' שלי

סיפורו של יהודה בן-צור-בורשטין

ב-1943 התגייסתי לפל"ד בפלמ"ח. בסיום מסלול האימונים שנמשך מעל לשנתיים ואשר את עלותו כיסינו ע"י עבודה בקיבוצים, החל המאבק המזוין בבריטים במסגרת 'תנועת המרי'. עד מהרה "הוצמד" המאבק סביב לנושאי ההעפלה וע"כ, בסוף 1945 החלטתי להצטרף לפל"מ, שהשרות בו לא הוגבל בזמן. בסיום הקורס הבסיסי של מפקדי סירות השתתפתי בקורס השתלמות שנערך בסוף יוני 1946 בקבוץ שדות-ים ('קיסריה', בפי חברי הפל"מ), שמפקדו היה 'היקה', איציק לנדואר.

בליל 16 ביוני 1946 פוצצו יחידות הפלמ"ח עשרה גשרים שקישרו את ארץ-ישראל עם המדינות השכנות. תגובת הבריטים שנועדה להכות בישוב היהודי לא אחרה. בשבת לפנות בוקר, 29 ביוני, הפעיל גנרל ברקר את מבצע Agatha – המוכר בארץ בשם 'השבת השחורה' - שמטרתו העיקרית המובאת בדו"ח הסיכום שלו, הייתה:

"To arrest as many members... of the illegal Armed organization Palmach"

במסגרת המבצע פרצו כוחות הצבא והמשטרה לקבוצים רבים, במטרה להחרים נשק ולעצור את לוחמי הפלמ"ח. בפשיטות אלו, נעצרו גם כמה מימאי הפל"מ ב'מעברות' ו'יגור', שהועברו לחקירה ראשונית למחנה המעפילים בעתלית ומשם למחנה מעצר בקרבת רפיח, שהוקם ל"כבוד" מבצע זה ב"כיסוי" שהוא מיועד למעפילים (הכוונה כנראה למעפילי 'אשיהו וג'וד' שהיתה בדרכה ארצה ונתפשה ב-27 ביוני 1946):

"As a ship carrying illegal immigrants was in fact expected... the cover was good."

בשבת בבוקר, החלו להגיע אלינו בשדות-ים רסיסי ידיעות בדבר פשיטות ב'גבעת-חיים' ו'מעברות'. בשלב זה, לא ידענו, שמדובר במבצע בקנה מדה כלל-יישובי. בסביבות 10.30 נקראתי ל"לשכת" המפקד. באהל היה נוכח גם יהודה רותם (המבורגר), מא"צ 'שדות-ים'. הופתעתי לשמוע ממנו, שזמן קצר קודם לכן, הגיעו לשער הקיבוץ כמה מכוניות צבא ומשטרה. השומר סרב לפתוח בפניהם את השער וקרא למא"צ, שתפקד כ'מוכתר הכפר'. "כשהגעתי לשער - סיפר יהודה - פנה אלי מפקד הכוח והודיע שהם מבקשים את יהודה בורשטין [שמי הקודם] לחקירה. השבתי לו שאין לנו חבר בשם זה והם הסתלקו כלעומת שבאו". האמת - נדהמתי. "אל תדאג, לא נסגיר אותך", הוסיף יהודה. "זה לא עלה כלל בדעתי, אך איך לכול הרוחות, הם יודעים שאני בקיסריה?".

עד ארוחת הצהרים הטרידה אותי המחשבה במה "זכיתי" שהאימפריה הבריטית מחפשת דווקא אותי? שאלה זו ואחרות חלפו במוחי. בסיום הארוחה הגעתי לכלל החלטה להסתלק לזמן מה משדות-ים. שטחתי את בקשתי בפני איציק. "מה אתך, הקורס צריך להימשך". התעקשתי עד שהצלחתי לשכנע את 'היקה', אותו הכרתי עוד מפל"ד. "טוב, מה בדעתך לעשות?". "תן לי את הפלוקה [סירת מפרש קטנה] ואני מסתלק לכמה ימים לקיבוץ נווה-ים. איציק הסכים ואישר לי לבחור שני חברים: "אתה אחראי, שהם יחזרו מיד לקיסריה". הצעתי לחברי גד אשר ואפרים מיטלר (ז"ל) והם נענו מיד. הים הנוח והחברה הטובה, הרגיעו אותי לגמרי. לאחר כשלוש שעות נכנסנו למפרץ מלא מתרחצים, בעיקר בני נוער - תיכוניסטים מתל-אביב, ששהו בקבוץ במסגרת 'מחנה עבודה'.

ירדתי לחוף להסדיר עם מא"ז הקיבוץ את "הנופש" שכפיתי על עצמי וחזרתי להיפרד ולוודא שחברי יפליגו מיד. התברר לי שהם לא בזבזו את זמנם - הסירה הפכה לאטרקציה ורבים מהצעירים והצעירות טיפסו עליה. "יהודה, אנחנו מוזמנים הערב למסיבה. אם לא אכפת לך, נצא בחצות ובעזרת הבריזה המזרחית נגיע לפנות בוקר לשדות-ים ונתייצב במועד לתחילת האימון". לא ראיתי כול סיבה שלא להיענות. בחצות ליווייתי אותם לסירה והם יצאו לדרך. חשבתי שניפגש בשדות-ים כעבור כמה ימים, אך האימפריה הבריטית חשבה אחרת.

למחרת היום נודע בנווה-ים שהצבא הבריטי הקיף לפנות בוקר את שדות-ים, הבנתי שאין לי לאן לחזור. התלבטתי ולבסוף הגעתי להחלטה לעבור ליגור, בה התגוררו באותה עת חניכי קורס חובלים ג'. למחרת בבוקר יצאתי לחיפה. המתנתי שעה ארוכה לאוטובוס ליגור ומשזה לא הופיע החלטתי לצעוד לשם. במבואות חיפה חלף על פני אוטובוס ונעצר בחריקה ואת מי אני רואה, אם לא את ידידי מנוער, ניסן לויטן, חניך קורס החובלים הנ"ל. "לאן אתה חושב שאתה הולך"? "אליך, ליגור". "השתגעת, הצבא הבריטי נמצא שם מאז יום ששי בלילה. אין יוצא ואין בא. אנחנו חייבים להגיע בהקדם למעברות".

בדרכנו, החלפנו חוויות מהימים האחרונים. ניסן סיפר לי שביום ו' הסתיים קורס החובלים וביום א', 30.6, הם היו אמורים לערוך את 'הפלגת הסיום'. הוא ניצל את ההזדמנות ו"קפץ" לבקר ידידה בגנוסר ושם נודע לו על החיפוש ביגור. הוא גם סיפר לי שכול הגברים בשדות-ים נעצרו וכי יגאל אלון הורה ל"שרידי" הפלי"ם, שהצליחו להתחמק מהרשת הבריטית, להתרכז במעברות ולהיערך למבצעי הורדה של כמה אוניות מעפילים, שעשו את דרכן לעבר חופי הארץ.

רק כשהגעתי למעברות, שמעתי על נסיבות מעצרו של גד ואפרים. הם חזרו בשלוש לפנות בוקר ל'שדות-ים'. כשעתיים לאחר מכן, פרצו הבריטים לשטח הקיבוץ ובכידונים שלופים דרבנו בברוטאליות את כול הגברים למכוניות. ל"יחס מיוחד" זכו העצורים שנתפשו במחנה הפלי"ם. איציק, שניסה לארגן התנגדות, נדקר. מ'שדות-ים', הובלו העצורים למחנה המעצר בעתלית¹. בעוד אני "מבלה" כ- 2 ק"מ משם, בנווה-ים, ניסו החוקרים הבריטיים לזהות אותי בין העצורים. בפני כול אחד מהם הוטח: "אתה יהודה בורשטיין". לאחר מכן הובלו העצורים למחנה 'רפיח', בו שהו כמה חודשים עם אלפי עצורים אחרים. בדו"ח הסיכום הבריטי מצוין שנעצרו 2,718 איש, ביניהם כמה ממנהיגי הישוב הבכירים.

בחודשי יולי-אוגוסט 1946 הגיעו לחופי הארץ 8 ספינות מעפילים ורק האחרונה שבהן – 'עמירם שוחט', שהיתה לי הזכות להשתתף בהורדת מעפיליה ב-16.8 - הצליחה לפרוץ את ההסגר בחוף שדות-ים. בשלב זה החליט מטה הפלמ"ח לפזר אותנו בבתי מושב חרות בגוש תל מונד ורק כעבור חודש ימים הוחזרנו לבסיסינו במעברות ושדות-ים.

לפני שובי לשדות-ים "קפצתי" לבקר את משפחתי בת"א ואז קבלתי תשובה לשאלה מה הביא את הבריטים לחפש אותי בשדות-ים. בשבת לפנות בוקר הגיע כוח משטרה-צבא לעצור אותי בביתי. לשאלתם היכן אני, הם נענו שאני חבר קבוץ קיסריה. אבי, צבי, נעצר כבן ערובה ונלקח למעצר בלטרון. כעבור ארבעה ימים הוא נקרא לחקירה ומהשאלה הראשונה: "איפה עצרו אותך"? הוא הבין שהחוקר אינו מקשר אותו עם החיפוש אחרי. הוא טען שהוא נתפש בעת העוצר כשהלך למכולת סמוכה. החוקר התנצל והוא שוחרר.

¹ כיום מתפקד המחנה כאתר הדרכת בני נוער ומוזיאון להנצחת ההעפלה.

בנסיבות אחרות הייתי אמור לכעוס על הורי שמסרו לבריטים שאני חבר קיבוץ שדות-ים, אך במבחן התוצאה הסופית יצאתי נשכר. כאמור, כמה שעות לאחר "הביקור" בת"א הגיע הכוח הבריטי "לשוחח" אתי בשדות-ים וכתוצאה מכך הסתלקתי לנווה-ים ונחסכו ממני כמה חודשי מעצר במחנות רפיח. בדו"ח הסיכום ציין גנרל ברקר כי שעת ה-ש' למעצרים בערים נקבעה ל- 29 ביוני, 04.15 :

"It was the hour at which a number of wanted personnel were to be arrested... Most of the wanted... were picked up... There are still a few who have so far evaded capture".

גילוי הנשק בקבוץ יגור - Mesheq Yagur בפי הבריטים - הווה את המכה הקשה ביותר שספגה 'ההגנה' בשבת השחורה, כעולה מהדו"ח הבריטי:

"The objects of the operation did not include a search for arms in the settlements. Mesheq Yagur, however, was believed to contain arms and ammunition ... The settlement was found to contain a number of arms caches and a large amount of arms and ammunition...".

שמחתי להימנות על המיעוט שהתחמק ממעצר, אך עדיין אין בידי תשובה חותכת על מה ולמה נכללתי ברשימת המבוקשים². הנחתי היא, ששלושת מעצרי הקודמים בשנים 5-1943 - הראשון שבהם, עוד בטרם הגיעי לגיל חופה, במהלך חיפוש נשק ברמת הכובש - הם שהביאו את ה- C.I.D. לחשוב, שאני "דג" הראוי לטיפול מיוחד.

בשנת 1995, הטלתי עוגן, איך לא, בקיסריה, מכל המקומות:

עפ"י רישיון הדיג - לכיסוי פעילותי בפל"ם - הנני תושב קיסריה מיוני 1947.

² אחד מהם היה **יצחק רבין**, מדריך גדודי באותה עת, שנעצר בביתו בת"א עם רגל מגובסת, בעקבות תאונת אופנוע.